

Vlasti- = vědné LISTY 110

BŘEZEN 2016

PŘÍLOHA ODERSKÉHO ZPRAVODAJE

Zajímavosti, které na Odersku stojí za shlédnutí

Účelem tohoto článku je seznámit Vás se zajímavostmi na Odersku, které stojí za návštěvu. Oderskem je chápáno území v územní působnosti pověřeného Městského úřadu Odry - město Odry se svými místními částmi, městy Spálov a obce Vražné, Mankovice, Luboměř, Jakubčovice nad Odrou, Heřmanice u Oder a Heřmánky. Jsme si vědomi subjektivity pojmu „nejzajímavější místa“, proto jsme se snažili v níže uvedeném výběru zajímavostí navrhnout od všeho trochu. Přehled zajímavostí můžete vzít jako tipy na pěší nebo cyklistické výlety.

Centrem Oderska je město Odry, které na okrese Nový Jičín patří k nejstaršímu písemně zmiňovanému osídlení (r. 1234). Předchůdcem města Oder byla ves Vyhnanov na levém břehu řeky Odry v okolí stávající čistírny odpadních vod. Ke stavebně nejstarším částem samotného města patří městská památková zóna Odry, rozkládající se okolo Masarykova náměstí s řadou hodnotných a památkově chráněných měšťanských domů.

Měšťanské domy na Masarykově náměstí v Odrách.

Obrázek 1 - Měšťanské domy na Masarykově náměstí v Odrách

Město Odry má ve svém znaku dřevěnou strážní věž upomínající na dávnou historii, kdy zde stálo opevněné hradiště Babí hrádky (nad Odrami v místě stávající silnice vedoucí z Oder do Dobešova) na staré obchodní cestě. K připomenutí této historie město postavilo v Pohoří na kopci Olšová dřevěnou rozhlednu inspirovanou

Rozhledna Olšová v Pohoří

vzhledem této strážní věže. Rozhledna byla slavnostně otevřena dne 1. 10. 2014.

Nejhodnotnější památkou městské památkové zóny je bezesporu kostel sv. Bartoloměje (1398 - 1415) s jedním z nejstarších datovaných zvonů na Moravě ve věži a s nedávno opravenými varhanami, na nichž jsou pořádány pravidelné varhanní koncerty. Poblíž kostela stojí památkově chráněná fara, před ní pískovcová socha sv.

Kostel sv. Bartoloměje v Odrách

Floriána a před kostelem pískovcová socha sv. Trojice a kamenný kříž. Obrázek 3 - Kostel sv. Bartoloměje v Odrách

V místě, kde kdysi na náměstí stávala původní radnice (1536 - 1863), stojí od roku 1897 památkově chráněná (PCH) kašna císaře Josefa II. s bronzovou plastikou oderského sochaře Emila Zimmermanna. Památkou na původní radnici je replika pískovcového reliéfu se dvěma

Kašna na Masarykově náměstí v Odrách

rytíři a nápisem: „HINEK STARSSY ZE ZWOLE - ZI-OFKA Z PODTENSSTEINA“ instalovaná ve vestibulu stávající radnice na náměstí. Druhou zajímavou sochařskou prací na náměstí je PCH socha P. Marie z roku 1785 stojící v travnaté ploše severozápadní části náměstí.

Jednou z nejstarších stavebních památek města Oder, upomínající na dnes již neexistující středověké opevnění středu města, je PCH kamenná bašta na Pásové ulici, v níž je zřízena malá expozice historických artefaktů a archeologických nálezů z města Oder. Vnitřek bašty a výstavku si můžete prohlédnout, pokud si návštěvu předem dohodnete v Městském informačním centru nebo v Katovně.

Bašta na Pásové ulici v Odrách

Historií města Oder a Oderska se zabývá městské Muzeum Oderska slavnostně otevřené dne 26. 11. 2010 na Kostelní ulici. Vedle současné trvalé expozice věnované církevní historii Oderského děkanátu jsou v muzeu požádány příležitostné krátkodobé výstavy.

Druhým místem, kde se s historií Oder a Oderska můžete seznámit, je Muzejním spolkem Rolleder nedávno opravený PCH objekt bývalé katovny na Okružní ulici nad náměstím. Zde zásluhou Historicko-vlastivědného spolku Odry vznikla malá expozice útrpného práva, oderského cihlářství, archeologických nálezů a pohádkových prutníčků.

Katovna na Okružní ulici

Významnou částí městské památkové zóny je nedávno revitalizovaný Zámecký park, který historické jádro města obepíná z východní strany a je protékáný vodním náhonem. V místě, kde v současnosti stojí obchodní dům Odra, stával do roku 1966 zámek, který v roce 1964 vyhořel a poté byl odstřelen.

Zámecký park

Zajímavou technickou památkou je dodnes funkční kamenný vodojem z roku 1894, stojící u silnice vedoucí z Oder na Veselí pod areálem Skalních sklepů a čekající na svou částečnou obnovu. V kamenném vodojemu se nachází mramorová pamětní deska s výčtem osobností, které se o vznik vodovodu v Odrách zasloužily.

Kamenný vodojem nad Odrami

Druhou technickou zajímavostí je tzv. Květinová lávka - ocelová příhradová pěší lávka přes řeku Odru z roku 1889. Ta úspěšně „přežila“ všechny dosavadní povodně na řece Odře a bez problémů slouží doposud. Nezbyvá, než smeknout před šikovností našich předků.

Květinová lávka přes řeku Odru v Odrách

Město Odry je známé svou gumařskou výrobou ve firmě Optimit, vzniklé v roce 1866. Neméně důležitou byla dřívější textilní výroba, na níž v Odrách zůstala pěkná vzpomínka v podobě původní tovární budovy firmy Washka z roku 1839 na ulici Ke koupališti. V současnosti zde působí firma Mateciuc a. s. zabývající se plastikařskou výrobou. V obnoveném firemním parku stojí sousoší Gottwald - Stalin, které stálo původně v Zámeckém parku u náměstí.

Historická budova firmy MAT a. s.

Budova bývalého kláštera - současné Střední pedagogické školy a střední zdravotnické školy svatě Anežky České, nemocnice, bývalý infekční špitál pod hřbitovem a Nadační ulice připomínají osvícenou osobu landkrajčanky Charlotty z Fürstenberku, která v Odrách působila v letech 1840 - 1864. Poblíž bývalého kláštera stojí dvě PCH pískovcové sochy z bývalého předmostí dnes již neexistujícího Jahnova mostu přes řeku Odru.

Socha sv. Františka z Assisi a sv. Jana Nepomuckého

O rozvoj města Oder se zasloužila řada významných osobností a Odry a Odersko řada osobností proslavila ve světě. Bezesporně nejvýznamnější osobností byl světově známý genetik a rodák z nedalekých Hynčic - Johann Gregor Mendel (20. 7. 1822 - 6. 1. 1884). Jeho význam připomíná expozice zřízená v jeho rodném domě - Hynčicích č. p. 69.

Památník J. G. Mendela v Hynčicích

Významné oderské osobnosti si můžete připomenout procházkou po městském hřbitově, kde se nachází i řada stavebně hodnotných hrobek, náhrobků a kolumbárium. Za zmínku stojí PCH hrobky rodiny Bernheierovy a Gerlichovy a urnový háj z počátku 20. století.

Gerlichova hrobka.

Součástí oderského městského hřbitova je PCH hřbitovní kaple sv. Rodiny z roku 1719, která nyní prochází rozsáhlou stavební rekonstrukcí, při níž byly objeveny vzácné dřevěné stavební konstrukce. Kaple je využívána při smutečních obřadech a po rekonstrukci určitě bude stát za prohlídku i z hlediska památkové ochrany.

Hřbitovní kaple sv. Rodiny (foto před zahájením rekonstrukce)

Novodobější historii Oder připomíná Pomník padlým v Parku osvobození u řeky Odry, který byl slavnostně odhalen dne 7. 11. 1945 k připomenutí osvobození města Oder Rudou armádou dne 7. 5. 1945 a který slouží jako místo posledního odpočinku 18 zemřelým obětem 2. světové války.

Pomník padlým v Parku osvobození

Mimo samotného města Oder stojí za návštěvu řada dalších zajímavostí, které dokládají vývoj tohoto území Nížkého Jeseníku a Moravské brány. Tak například centrum městyse Spálova nabízí celou řadu stavebních památek stojících za pozornost. Bývalý zámek, v němž se v současnosti nachází základní škola, se postupně vrací k historizujícímu vzhledu. Obnovy se dočkal zámecký park, kostel sv. Jakuba Staršího i sokolovna, sloužící k pořádání společenských akcí. U kostela stojí za zhlédnutí pomník obětem 1. a 2 světové války, ale bezesporu nejzajímavější památkou je pomník upomínající na selské bouře v letech 1726 - 1749. Jména na tomto pomníku dokládají, že Spálov, Luboměř i Heltínov patří k slovanským starousedlickým obcím v jinak německy silně kolonizovaném území bývalých Sudet.

Pomník selských bouří ve Spálově

Na Odersku se nachází řada kostelů, kapliček, božích muk a křížů, které vždy dotvářely tradiční venkovský ráz města Oder i okolních obcí. Zajímavým a poměrně mladým kostelem se mohou pochlubit Tošovice, kde stojí PCH kostel sv. Martina, postavený v letech 1914 - 1916.

Kostel sv. Martina v Tošovicích

Z menší církevní architektury zastoupené kaplemi stojí za obhlídku PCH kaple sv. Huberta v místní části obce Heřmanice u Oder - ve Vésce. Kaple s břidlicovou střechou stojí před farním kostelem navštívení P. Marie a farou. Pod farou stojí nedávno obcí obnovený Goethův kámen s pěknou okolní květinovou úpravou. U hřbitova roste památný strom - Vavrečkova lípa.

Kaple sv. Huberta ve Vésce

Zajímavým zástupcem drobné církevní architektury je PCH dřevěná hranolová zvonice z 18. století stojící na návsi v Jakubčovicích n. O. Poblíž zvonice stojí kamenný kříž a na hasičské zbrojnici je instalována pamětní deska se jmény hasičů padlých za 1. světové války. Poblíž návsi stojí velmi zachovalý statek s památným dubem.

Dřevěná zvonice v Jakubčovicích n. O.

Co do návštěvnosti je však z církevních památek na Odersku bezesporu nejvýznamnější poutní místo Skála P. Marie v údolí řeky Odry u Spálova, kde vyvěrá pramen pitné vody. K tomuto poutnímu místu se pojí pověst o záchraně císařského vojáka za třicetileté války.

Poutní místo Skála P. Marie u Spálova

Nízký Jeseník byl charakteristický zemědělskými vesnicemi s charakteristickými selskými statky čtvercového půdorysu ze všech stran obestavenými. Takové můžete dodnes obdivovat například v Dobešově.

čtvercový selský statek v Dobešově

Se zemědělstvím byly neodlučně spjaty stavby vodních a větrných mlýnů. Nejzachovalejším vodním mlýnem na Odersku je PCH vodní mlýn Wesselsky v Loučkách, který je muzeální expozicí s možností prohlídky.

Vodní mlýn Wesselsky v Loučkách

S problematikou mlynářství je spojeno i druhé soukromé muzeum mlýnských kamenů na Nadační ulici v Odrách v areálu Skicentra, kterým Vás ochotně provede majitel - pan Jiří Král.

Muzeum mlýnských kamenů v Odrách

Odersko a především Spálovsko bylo v minulosti známé velkým množstvím větrných mlýnů. Do současnosti se dochoval a nedávno byl částečně obnoven jediný malý zděný větrný mlýn u Spálova - tzv. Balerův větrák.

Balerův větrák u Spálova

Voda se na Odersku nevyužívala pouze k pohonu mlýnů, pil, valch a stoup, ale napájela i rybníky. Pod Odrami se dochovala soustava pěti oderských rybníků (Trněný, Travný, Emauzský, Vraženský a Cíp), napájených asi 6 km dlouhým oderským náhonem vodou z řeky Odry. Zejména rybníky Emauzský, Vraženský a Cíp nabízejí pěknou vycházku s možností pozorování života kolem vody. Obrázek 26 - Jeden z Oderských rybníků

Jeden z Oderských rybníků

Ústředním přírodním motivem celého Oderska je řeka Odra s hluboce zařezaným údolím vtékajícím přes Oderskou kotlinu pod Odrami do Moravské brány. Nad Odrami je podhorskou říčkou, vytvářející kouzelné zátočiny lákající ke koupání, kdežto pod Odrami vstupuje do CHKO Poodří, kde ve sprašových nivních hlínách vytváří klikatící se meandry.

Údolí řeky Odry nabízí pěkné výhledy. Tak například skalnatý ostroh Švédská skála u Spálova nabízí výhled do údolí řeky Odry k Heřmánkám i do údolí říčky Černé k Vítkovu. Lesy ČR s. p. zde vybudovaly vyhlídkový altán a luboměřský písmák zde do skály vytesal nápisy upomínající na zajímavou historii tohoto místa.

Pohled ze Švédské skály do údolí řeky Odry

Na Odersku můžete obdivovat řadu upravených studánek a pramenů, z nichž se můžete občerstvit - např. Koňskou, Veselou nebo Hraniční studánku u Oder. Historicky zajímavým pramenem však je Jubilejní pramen v Heřmánkách z počátku 20. století, který vyvěrá pod silnicí II/442 na příjezdu od Jakubčovic n. O.

Jubilejní pramen v Heřmánkách

Odersko však není zajímavé jen svou historií a památkami, ale i pěknou přírodou. Téměř celé Odersko je součástí přírodního parku Oderské vrchy, vyhlášeného v roce 1994 k ochraně krajinného rázu. Malebnost krajiny Oderska vytváří jak živá, tak i neživá příroda, a to jak vzniklá bez působení člověka, tak i jeho zásluhou. K těm druhým patří například místa po zaniklé těžbě nerostných surovin.

Na Veselském kopci nad Odrami naleznete opuštěné štoly po těžbě pokrývačských břidlic, u nichž město Odry chystá jejich zpřístupnění a které jsou zimovištěm chráněných netopýrů a vrápenců.

Ústí zaniklé břidlicové štoly na Veselském kopci

Na protějším Pohořském kopci můžete nalézt pozůstatky po zaniklé těžbě stříbrných rud - především galenitu. Jedním z nich je Zlatý důl, nacházející se v lese mezi Pohoří a Mankovicemi na naučné stezce Stříbrný chodník.

Druhá důlní památka na Pohořském kopci se sice nachází již za výše vymezeným územím Oderska, ale v těsné blízkosti Pohoře - Přírodní památka Stříbrné jezírko. Jedná se o zaniklý povrchový důl po těžbě stříbrných rud zatopený vodou, který vytvořil optimální podmínky pro výskyt chráněných vodních a mokřadních rostlin (d'áblík bahenní, vachta trojlistá, plavín štítnatý) i obojživelníků (čolků a žab).

PP Stříbrné jezírko u Jesťabí

V podobně zaplaveném lomu po těžbě stavebního kamene vzniklo pécí obce Heřmanice u Oder podobné jezírko - tzv. Mořské oko - u silnice vedoucí z Vítovky do Heřmanic u Oder. Jelikož se nachází poblíž vrcholu kopce Chrastavce, jsou od něj pěkné výhledy do Oderské kotliny, k Tošovicím, na Pohoř a na Beskydy.

Mořské oko u Heřmanic u Oder

Se zániklou těžbou břidlice souvisí i Petrova skála u Spálova, v níž se za příznivých klimatických poměrů na konci zimy vytváří kouzelná ledová výzdoba.

Ledová výzdoba v Petrově skále u Spálova

Naopak zcela přírodního původu je přírodní památka Vrásový soubor u Klokočůvku, který je učebnicovou ukázkou horotvorných procesů podílejících se na utváření Nízkého Jeseníku.

PP Vrásový soubor u Klokočůvku

Pokud se chcete seznámit s lesy, které původně pokrývaly většinu území Nízkého Jeseníku, doporučuji Vám navštívit Přírodní rezervaci Suchá Dora, představovanou věkovitými bučinami přirozené dřevinné skladby ve svahu nad pravým břehem potoku Suchá nad Jakubčovicemi n. O. u Dobešova. Procházka bučinou je nejhezčí zjara nebo na podzim, kdy se buky odívají hráškovou zelení nebo zlatým listím.

PR Suchá Dora

Na Odersku můžete obdivovat věkovité stromy i v zastavěných územích. Řada z nich požívá ochrany jako památné stromy. Jeden z nich - Novovéský dub, roste v části Louček zvané Kolonka (dříve Nová Ves) poblíž nové železniční zastávky Odry - Loučky.

Na Odersku můžete vzácně nalézt fragmenty květnatých luk, na nichž rostou chráněné rostliny - např. naše orchideje. Na přelomu května a června můžete v Přírodní rezervaci Královec u Spálova zastihnout v květu stovky chráněných prstnatic májových (širolistých), ale i další vzácné mokřadní rostliny - zvonečník hlavatý, hadí mord nízký, všivec lesní ad. Další orchideje - např. vstavače mužské, vemeníky dvojlisté, bradáčky vejčité ale i prstnatce májové můžete najít na loukách v okolí Dobešova.

Novovéský dub v Loučkách

PR Královec u Spálova

Sněženky v údolí Něžčínckého potoka

Odersko je protkáno sítí značených turistických tras KČT i cyklotras. Nejvyhledávanější cyklotrasou je regionální cyklotrasa č. 503 „Odersko“, která začíná ve Starém Jičíně a končí v Krnově. Na Odersku je využívána především jako spojnice mezi městem Odry a údolím řeky Odry nad Klokočůvkem, které je spolu s údolím říčky Budišovky a Něžčínckého potoka vyhledávaným místem letních dětských táborů.

Regionální cyklotrasa Odersko

Pokud budete na Odersku trávit dovolenou nebo víkend s dětmi, doporučuji Vám navštívit sportovně rekreační areál Hei Park v Tošovicích, který nabízí řadu letních i zimních kratochvílí a sportovní vyžití.

HeiPark Tošovice

Doufám, že Vás předešlé řádky zlákaly k poznání zajímavostí Oderska. I když nemůžeme nabídnout turistické atrakce rovnající se jiným známějším střediskům cestovního ruchu, vnímavý pozorovatel si u nás určitě najde zajímavá zákoutí a památky, které ho pohladí po duši. Přeji Vám nevšední zážitky a k tomu pěkné počasí.

Petr Lelek, Historicko-vlastivědný spolek Odry